

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Caput secundum. Quomodo Anabaptistiae è Lutheranis prodierint &
Sectariorum quae inter eos comparatio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

puli à se seducti simplicitatem risit: atque intrepido animo tam ludices quam ipsam mortem, cuius apparatus videbat, vltro prouocabat. Ad supplicij locum quum peruenisset, Principes hortatus est, *vt Biblia præsertim libros Regum diligenter legent, ac verbum Dei discerent.* Hæc vltima ipsius tulerunt verba. Affirmant quidam, eum pœnitentiam egisse, in Catholica religione mortuum. Et Petrus Rebstock Lutheri commensalis, (a) ait magistrum suum post mortem Munceri, pro ipso preces ad Deum suadere solitum. E Munceri, Storckij & Hubingeri cineribus variæ Anabaptistarum sectæ enatæ sunt: è quibus deinde in infinita alia rursus pullularunt. Post Munceri enim mortem ij qui supplicium euaserant, alijque in eius schola educati, Sectam suam & religionem ad eam formam quam hodie in plerisque Christiani Orbis prouincijs videmus, redegerunt, adiunctis ad illius somnia & visiones, multis alijs delirijs. Iidem vt Religioni suæ aliquanto plus gratiæ apud vulgus nouitatis auidum conciliarent, formam baptismi mutarunt, ab omni Christianitate ad illud vsque sæculum obseruatam; & ad nouarum suarum Ecclesiarum defensionem, noua regna erexerunt, vt sequenti capite ostendam.

QUOMODO ANABAPTISTÆ

è Lutheranis prodierint. Et sectarum quæ inter eos, comparatio.

CAPVT II.

ARGVMENTVM,

- I. E Lutheranorum schola Anabaptistas prodijisse.
- II. Primi Anabaptistarum Ministri seu Prædicantes.
- III. Lutheranismi & Anabaptistarum secta Collatio.
- IV. Lutherani Zuingliani turbas Anabaptisticas imputant.
- V. De Ioanne Matthæo primo Anabaptistarum Propheta.
- VI. De Ioanne Leidenensi primo ipsorum rege.
- VII. De eius & aliorum qui ab ipso exiit.

ADESTES, ô miseri errones, & paulisper mecum considerate quor scholas Sathanas erexerit, postquam vester ille Lutherus ab Ecclesia discessit: Sed bene habet. Ipsi sæculi illius infelicitatem dissimulare non potestis. Sic enim in prima vestra Centuria exclamatis: *O infelix sæcu-*

lum in quo tot ac tanti errores nasci ac venasci visi sunt! Sed quæ caussa est huius infelicitatis, ô Lutherani? Tundite vos vestra pectora, rigate lachrymis ora, induite cilicium, & conspergite vos cinere, ac patrum vestrorum culpam deplorate. hi enim sunt tantorum malorum auctores. At nisi propius accesseritis, eosque diligenter contemplati fueritis, vix erit vt recte eos cognoscatis; quum hypocrysin miris artibus occultent, & falsa alterius religionis arma præ se ferant. Sed laruam ipsis detrahite: sanguinem in facie, ignem in oculis, audaciam in fronte, & rabiosam spumam in ore ipsorum deprehendetis. Omnis hæc fax & colluuius, quæ tanto furore ad arma concurrit, apud vos & è vobis nata est. (b) Verum quidem est, quemadmodum flumina non eundem habent saporem quem fontes; sic horum doctrinam ab illa quam Lutherus initio proposuit, aliquantum distare, atque alium velut gustum habere, ab illo tamen principium sortita est. Ad hoc probandum nullis mihi alijs testimonijs opus est, quam quæ ex vestrarum partium scriptoribus, Sleidano, (c) Bullingero, (d) Coruino, Gastio, Henrico Dorpio, (e) & Lamberto Hortensio, (f) citaturus sum: quandoquidem non nescio Hofij, Lindani, Cochlaei, Staphyli, Suriij, Pratenfis seu Dupreau, aliorumque auctorum Catholicorum testimonia non multum apud vos valitura.

II. Omnes in eo consentiunt, Anno MDCXXXII. Bernardum Rotmannum Oecolampadij discipulum ab Hassiæ Landgrauio in Germaniam inferiorem, vt Lutheri ibi Euangelium annunciaret, missum, à ciuibus quibusdam Monasterij (quæ est primaria VVestphaliæ vrbs) in suburbio receptum. Is quum se solum tanto oneri imparem putaret, aliquos adiungi sibi petiit quorum opera adiuuaretur. Additi ergo ei collegæ Hermanus Stapreda & Gosfridus Strabenijs. Stapreda quamuis Lutheranum se ferret, præceptorem habuerat Henricum Rossium, de quo paullo ante Traicstenfes ob Anabaptisimum supplicium sumserant. Quemadmodum vero extraneæ hirundines, in tritremi Antoniana eas quæ iam ibi nidificabant ac quasi

a. Tom. 1. Coll. pag. 49. b. Vide inquisit. Euang. Ederi fol. 52. & seq. & Bellum 5. Euang. c. 10. c. histor. com. libr. 10. d. Libris 6. de orig. Anab. & lib. 2. cap. 8. e. In histor. Monast. An. 1536. excusa. f. Libr. de orig. Anab. fol. 7. a. 4. Sebast. in Chron. par. 3. tit. de Anab.

ius ciuitatis acquirerant, expulerunt, & expulsarum nidus infederunt: atque vti erinaceus gelu & pluvia contractus in cuniculi latibulum receptus contra pacta hospitem suum aculeis recalescens expulit, sic noui hi homines nescio quibus artibus Catholicis ciuibus profligatis, urbem in suam potestatem redegerunt. (a) Introducti à dementato populo noui præcones, in priuatorum ædibus conciones habere iubentur, quod templorum fores à Catholicis essent occlusæ, sed ad ipsa sibi vi & ferro aditum recluserunt. Eodem tempore Monasterium venit fascinatur quispiam Hollandus, Leidensis, homo vilis conditionis, sed postea toti Germaniæ formidabilis (b) *Is Catholicorum & Lutheranorum discordia & contentionibus allectus, occasionem hanc suas opiniones diffeminandi valde opportunam sibi non negligendam putabat.* Erat vero Anabaptista vehemens, astutus, eloquens, & mediocri lectionis: audax insuper & ad omnia proiectus. Is contracta cum lutheranis ministeris familiaritate, cum ijs initio de parvulorum baptismo contulit, tantumque effecit, vt sicut antea è Catholicis lutherani, sic è lutheranis mox Anabaptista facti sunt: quæres non Monasterium tantum urbem, verum etiam totam VVestphaliæ ac vicinas regiones grauissime affixit, ac pænè pessum dedit. Bullingerus (c) Rotmannum hunc sacerdotem vocat; sed addere debebat, *apostatam*, ob summam hominis leuitatem: quamuis Melanchthon in epistola Anno MDXXXI. (d) in Vigilia Natiuitatis ad ipsum scripta, honesto cum ornet elogio vti mulus mulum monens præcipue ne ingenij sui acrimoniam miseris Zuiglianorum quæstionibus implicari aut fatigari sinat, Vtrum Christus cælo inclusus & affixus sit, &c. Hic ille fuit Rotmannus, cuius operâ templa deiecta, atque omnia sacra contaminata sunt. Vt enim diabolus semper est diabolus, sic hæretici semper sunt hæretici, ac tam ductori & doctore suo quam sibi inter se similes. Historia Cœnæ Augustanæ huius Rotmanni mentionem facit, vt qui è lutherano Sacramentarius, & è Sacramentario Anabaptista sit factus nempe iuxta Philosophum: *vnus corruptio, alterius generatio.* Impius hic homo quum aliquando cœnam suo more populo ministraret, in totius cœtus conspectu acceptam hostiam fregit, (e) exclamans: *vbiam ô fratres, est caro & sanguis ille?* Deinde in terram proiecit, ac per illusionem, *si inquit hoc sit Iesu Christi corpus, annon putas in altare quam primum*

se recepturum, & misso cælis igne iniuriam hanc vindicaturum? Hoc eodem argumento hodieque Sacramentarij, Zuigliani & Calvinistæ vtuntur. Sed nihil propterea de fidei constantia & firmitate remitte, sed potius Dei patientiam admirari oportet. Dei prouidentiam quodammodo negare videntur, qui existimant Dei manum ad blasphemos vel cælesti fulmine percutiendos vel hiatu terræ absorbendos semper armatam esse debere aut miracula patrare, quæ sibi adlibuerint. More eorum qui ipsi Domino distabant: *Si filius Dei es dic vt lapides isti &c. Et si filius Dei est, descendat nunc de cruce, & credimus.* Expecta ait S. Bernardus, nunc patientiam hebet Dominus, postea te confutabit. Sic pagani quoque Filij Dei incarnationem negabant, parum eius Maieitati conuenire arbitrantur vt ad vilioris naturæ conditionem se dimittat; ac multo magis passionem eius & mortem, vt pote ignominiam & infamiam plenam. Iniuriæ illæ quas Iesus Christus in proculcata aut confixa hostia accepit (quamuis has nostro (f) quoque non minus quam S. Augustini tempore vltus sit (g) non solum non ad eius diuinitatem, sed neque ad corpus eius pertingunt, quod immortale est & impassibile; neque vlla hic res malitiam illam hominum patitur quam species exteriores. Sed ad Monasterienses reuertamur. Postquam noui hi Apostoli Rotmanni potissimum ductu, ciuitatem expulsis Catholicis & lutheranis, suæ potestati subiecerunt, populus vniuersus rebaptizatus fuit, partim vi & metu, partim simplicitate quadam, quod, iram Dei metuerent, quam isti tantopere minabantur, per urbem discurrentes, & alta voce exclamantes: *Pœnitentiam agite, & rebaptizamini, &c.* (h) Quatuor igitur hi Ministri seu Prædicantes, in Lutheri schola primum instituti, memo-

M 3 res

a *Sur. cum hist. an. 33. fol. 230. Cochl. in Act. Luth. fol. 287. M. Kersebrah. hist. furoris Anab. Monast. Melchonijs in Hist. Anabap. Dorp. hist. monast. b. 1. c. 11. a. Bulling. de rig. Anab. lib. 2. cap. 8. fol. 46. & 47. b. Modestus de anth. Anab. fol. 87. Hortens. lib. 2. de Anab. fol. 25. & seq. Sleidanus lib. 10. c. lib. 2. cap. 8. d. Eam epist. ad Rot. recitat. Selnecc. fol. e. Vide Dorp. an. 33. b. 1. c. 2. f. Leuchtrig. spec. Exempl. catechif. Historialis &c. g. Opera lib. 6. Chrys. ep. 1. ad Ann. h. Boland. in hist. monast. lib. 3. Bulling. lib. 2. cap. 8. pag. 47. Hortens. fol. 61. Ederus in inquisit. Euang. fol. 52. Prateol. catalog. hæretic. in. de Anab. Meshonius in hist. Anabap.*

res è magistro sæpè se audiuisse, Sacramenta sine fide recipi non posse (a) eoque nomine VValden- ses ab ipso reprehensos quod infantes baptizarent in eam fidem quam adulti essent habituri (valde enim errant qui Waldenses cum Anabaptistis sentire existimant, quorum illi errorem in Apologia sua aperte detestantur) atque adeo professum esse, melius esse vt infantes sine baptismo relinquatur quam sine fide baptizentur: hanc Propositionem, vt Hofius (b) & Staphylus scribunt, doctrinæ suæ fundamentum constituerunt. Hinc Balthasar ille Hubingerus, de quo supra gloriatus est se habere Lutherum opinionis suæ auctorem atque assertorem: de quo ille postea conquestus, & numquam infantium baptismum à se reprobatum professus est frustra, nam qui asseruerat factus esse infantium baptismum omitti, quam sine propria fide baptizari, certe pædobaptismum improbauerat, cum euidentis sit infantes propriam fidem ante baptismum habere non posse. Atqui etiam antequam Balthasar Anabaptistæ Sectæ vexillum extrulisset, iam Roffensis Episcopus & Cochlæus Luthero errore de pædobaptismo publicis scriptis exprobrarant. (c) Et Lamperus Hortensius, qui integrum librum De Anabaptistis scripsit, quamuis Lutherum à calumniâ hac, vt ipse dicit, purgare satagat, fatetur nihilominus eius librum De libertate Christiana in Germanicam linguam conuersum, nonnullam turbis illis occasionem dedisse. Eoque Cochlæus ad Saxoniam Ducem recte scripsit, (d) Si Hubingerus in suo ignis supplicio sit affectus, cur Luthero vitæ permittetur, qui infelicio illius sectæ primus esset auctor?

III. Quod si quis duas has Sectas inter se conferat, multis in rebus similes esse deprehendet vt ex vna radice pullulasse non possit negari. Anabaptistæ manuum suarum labore viuunt, nec cuiquam in ipsorum cœtibus ocioso viuere licet. Ideò Prædicans è cathedra in officinam suam se confert, aut etiam in agro stiuam rursus apprehendit, vt infra ostendam. Aiunt enim hoc à Deo ita mandatum esse, dicente: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Eadem imaginatio Lutheri ac Melanchthonis animi in initio subierat, adeo vt dicerent, omnes Artes liberales tamquam inutiles, & quibus adolescentium ingenia frustra detineantur ac deterantur, è Republica proferendas, ac solam agriculturam aliaque ad vitam sustentandam necessarias artes exercendas esse. Atque hanc ob causam Staphylus ait, multos agris colendis & pecori pascendo operam dedisse. (e) Quin ipse Melanchthon pistori operam suam addidit, vt victum sibi compara-

ret. (f) & Carolstadius, vnus ex primis Lutheri discipulis, lituæ manum admouit, ac ligna vernalia VVitebergam conuexit. (g) Sed Lutherus è Parnomo sua reuertus, ab hoc instituto eos diuertit, vt supra dictum est. 2. Anabaptistæ nullum alium librum quam sacra Biblia legere volunt, eoque omnes reliquos libros in ignem coniecerunt. Annon eadem fuit Lutheri opinio, Anno MDXX ad Germaniæ Nobilitatem scribentis? quod nimirum Aristoteles, Plato, & alij eiusmodi libri ex Vniuersitatibus eijciendi sint; & etiam figulus maiorem habeat rerum naturalium intelligentiam quam omnes illi Philosophi. (h) Ex quo factum est, vt multi libros omnes combusserint, solo Bibliorum codice excepto: in quo aiebant omnes artes, omnes scientias contineri. Immo quibusdam in locis publicæ scholæ clausæ fuerunt, vt supra dixi. Anabaptistæ, inquit Galtius, bonas litteras & Philosophiam contemnunt. Id quod etiam Vadianus ad Bullingerum testatur. Quam quidem illi opinionem etiam S. scripturæ auctoritate tuentur. Idem facit Lutherus, (i) allegans illud D. Paulli ad Colossenses cap. 11. *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa Mundi, & non secundum Christum.* quem ille locum, vt supra, insigniter in Germanica versione corrupit. Ab illa vero sententia Lutherus non multo post discessit, vt ex libro eius *De Scholis instituendis* videre est: vt i & Melanchthon, edito *De legibus* libro, & alij plerique Lutherani: in qua tamen Anabaptistæ pertinaciter adhuc manent. Quamuis de Lutheranis etiam Vadianus & Galtius (k) scribant. Multos adhuc reperiri Pastores Euangelicos, qui indifferetio quodam zelo abrepti, in ea sint hæresi, Pastoribus ad pascendum gregem Domini, nullis alijs scripturis aut de Philosophia scriptis libris, sed Sancta tantum scriptura vel Biblijs opus esse. 3. Anabaptistæ Magistratum ferre recusant, vsi ad hoc scripturæ testimonijs male detortis. Lutheri libri *De facu-*

lari
a *Supra cap. 2. ex Vlenberg.* b *Lib. 1. de hæres. nostri tēp. p. 431. 00. 2. c Hof. ib. fol. 432. Cochlin. Act. p. 102. & 103. Hortens. in princ. fol. 8. a. 4. d Cochl. ep. ad Georg. D. Sax. c. L. Osiad. cœs. 10. lib. 1. c. 23. p. 85. Coch. in Act. p. 72. & 126. a. 25. Sur. cœm. hist. a. 1522. p. 115. Selnecc. hist. Conf. Aug. fol. 26. Sleid. lib. 3. fol. 60. & seq. Pom. Chron. Sax. a. 22. Cytbr. Fabr. & aly. Hist. cœs. Aug. a. 24. p. 38. f. Vid. ipsi. Pres. sup. Annot. & Alb. cœt. Car. g. Bismarck. in Vita Carl. h. Vid. Staph. de Ger. Bibl. vers. & de Luth. cœcor. i. Luth. lib. 2. ad Nob. Germ. de lib. Chr. st. k. De Lut.*

lari Potestate, De Captivitate Babylonica, & Epistola contra Caroli V. Cæsaris Edictum, quid aliud loquuntur? Anabaptistæ suos ab armis & eorum vsu abstinere volunt. Anno hæc eadem vna fuit ex primis Lutheri opinionibus; qui etiam ne contra Turcam quidem pro Iesu Christi nomine pugnandum esse scripsit, ut suo loco dicam. [a] An non Zuinglius Tigurinos impediuit, quominus cum Galliarum rege, ut alij Helueticorum pagi, fedus inirent, Equibus patet Anabaptistarum doctrinam in multis Lutheranæ esse conformem.

IV. Coruinus in Dialogis suis ait, Anabaptistarum doctrinam è Zuinglij schola prodijisse, qui in libro *De baptismo*, xviii. Conclusionem asserit, parvulos instituendos esse priusquam baptizentur, & vbi dilectionis annos attigerint, tum demum esse baptizandos. Et Hubingerus quoque, ut Eccius scribit, Zuinglium opinionis suæ ad stipulatorem citavit, adeoque litteras ab ipso huius rei testes, habere se dixit. [b] Et hanc fortasse ob causam apud Gaium Anabaptista quidam Zuinglio exprobrat quod ab ipsis defecerit. Idem ex Bullingeri libro contra Anabaptistas colligi potest, vbi initio statim Disputationis cuiusdam Tiguri inter Hubingerum & Evangelicos Ministros habitæ, mentionem facit: ita qua ait Anabaptistarum quædam Zuinglium ita aggressum: *Adiuro te, Zuingli, per Deum vivum, ut veritatem dicas. Sperabat enim, inquit Bullinger, se hanc ab eo confessionem expressurum, parvulorum baptismum diaboli esse inueniunt. Zuinglius tum qui æm quantum potuit, verbis sese purgare, ac postea Hubingerum scripto refutare conatus est: Anabaptista nihilominus in Apologia sua multos tam ex Zuinglij quam Lutheri libris ad errorum suorum confirmationem textus allegant. Quin ipse Zuinglius Lib. de Baptis. fateatur se aliquando in eo errore fuisse, ut crediderit, melius esse ut parvulorum baptismus usque ad annos discretionis differatur. Paulo post vero ibidem inquit, Infantium baptismum tanti non esse momenti, ut propterea tanta Tragedia excitanda sint. Ab Ecclesia vel admitti vel tolli posse, prout illa necessarium aut utile iudicauerit. Annon hoc est re ipsa Anabaptismum introducere ac stabilire? An calumniatores dicendi sunt qui affirmant Lutherum & Zuinglium primos hæc Camarinam mouisse?*

V. Stabilito Monasterij & in alijs quibusdã vicinis oppidis Anabaptismo, nouoq; creato magistratu, magna Anabaptistarum multitudo vndiq; eo confluit. Eodem fere tempore VVormatiæ ex eorum numero quidam Iacobus Kautzius nomine, incredibili audacia Electorem Palatinum in publicis congregationibus prouocare ac traducere nõ dubitauit, in-

quens inter alia: *Non me expelles, nec permittam me à te expelli, nisi prius regio hæc tota, ac regna in, super aliquos propterea deuasiuentur. Neque enim à te huc missus aut vocatus sum, sed à Domino destinatus ad docendum.* Sed de hoc monitro qui plura cognoscere cupit, Cochlearum legat (e) inter eos qui Monasterium concesserant pistor quidam fuit ex Hollandia, Petrus Matthæus nomine, (d) primarij Prophetæ nemine insignis. Hic quam primum eò venisset, diuinitus mandatum sibi esse dicebat, ut omnes libri, solis exceptis Biblijs, in vnam struem congesti, exurantur: utque omne aurum & argentum in publicum locum comportatum, æqualiter distribuatur. Difficile erat quidpiam abscondere: quod duarum sagarum seu diuinatricum operâ Prophetæ hic etiam secretissimum esset non erueret (e) Post huius mortem (vltro enim ad Episcopi qui urbem obsidione cinxerat, castra procurrerat, à milite exceptus & confossus) ipsius locum occupauit Ioannes Leidenis, de quo supra: quo nequiores vix vlla sæcula rulerunt. Hic rerum positus, Edictum proponit de polygamia, cuius summa erat, *virum non esse vni deinceps uxori, sed licere quantumuis multas ducere.* Mox ut suo exemplo alios incitaret, ternas ducit uxores, quibus deinde adhuc xi. superinduxit non aliter quam emissarius equus ex vno iumento in aliud insiliens, quamuis fronte non nisi castitatem præ se ferret. Omnis ipsius comitatus breui tempore nihil aliud erat quam canum & olidorum hircorum grex, ut cum Saluiano loquar: qui in tanto scortorum numero, tot feminis commiscebantur, ad quot libido sufficiebat. Exemplum Prophetæ sequuti reliqui quoque alij tres, alij quatuor, alij plures ducunt. Legerat nempe Prophetæ hic quæ Lutherus, è cuius libris doctrinæ suæ plerosque articulos hauserat, in Genesis scribit, vbi (f) quæstionem illam discutit, An Abraham recte fecerit, tot vxoribus superinductis? Ac tandem ita concludit: *Ego, inquit, consuetudinem hanc introducere nolim.*

Señ

a Luth. rom. 2. len. fol. 58. b. & 435. t. 6 VVit. fol. 577. b. & 779. a. t. 1. len. p. 429. a. T. 7. VVit. fol. 130. & 18. 2. VVit. p. 339. Cochlear in Act. a. 29. p. 200. Sur ib. Cunr. Andrea in Christ. Luth. vid. bell. 5. Euang. e. 10. b. Myc. in Vita Zuingli Bull. lib. 1. e. 4. s. 6. & 7. c. In Act. fol. 190. b. 191. a. d. Nicol. Bleesdick lib. de Dav. Georg. Boland. lib. 3. hist. Monast. e. P. Henter. histor. Belg. lib. 10. p. 476. an. 34. Hortens lib. de Anab. p. 16. b. 4. Kerssenbr. hist. Anab. Monast. f. Dorp. hist. Monast. t. 9. a. Sleid. lib. 10. fol. 230. & seq. Her. & Meg. in relas. hist. g. Expl. In Gen. a. 125. ed.

Sed nec reprobare ausim, quum sanctorum Patriarcharum exempla habeamus. Quod si gentiles olim crederunt, Iouem qui tamen ipsemet erat adulter, abstrusas etiam nemorum cauernas, luxuria contaminatas, fulmine perere: quanto magis verus noster Deus infamem hanc & publicam luxuriam sulphure & igne puniet? Interim hircus hic olidissimus eos, qui se ijs quæ à Deo, vt iactabat, ipsi reuelata essent, opponere audent, gladio & alijs modis necabat. Et quemadmodum olim magnus ille tyrannus Attila Hunnorum Rex, vt crudelitatis suæ odium in Deum quodammodo deriuaret, Dei flagellum se dixit; sic impius hic, vt schelestifsimis suis dogmatis & factis colorem aliquem quæreret, Nuncium se Dei, & mandatorum eius Executorem ferre non erubuit.

V. Ex Propheta demum Rex factus, publice coronam sumit, in foro solum sibi panno vestitum aureo fieri curat, pro regum consuetudine deligit sibi proceres aulicumque comitatum, ex ornamentis ecclesiasticis pretiose amictum. Quoties in publicum prodibat, Caronianam quodam grauitatem vultu præseferbat. Ante eum equitabant adolescentuli bini; quorum dexter Biblia aureis laminis cooperta, alter euaginatam enses gestabat. Ibi omnes, nisi se satis vixisse arbitrarentur, in genua & ad pedes eius se prosternebant. Ipse manu aureum orbiculum ferebat, his in scriptum litteris: *REX IUSTITIÆ IN TERRA.* (a) In omnibus verò tanta grauitate atque adeo maiestate utebatur, ac si rex natus, atque ad regnum educatus fuisset. Habeo eius effigiem corona capite, & collo crassam auream catenam gestantis, cui appensus est orbiculus duobus gladijs transfixus, qui pectus attingit. Lateri eius adiuncta est primaria eius regina, Anna Delphonica nomine, insigni forma mulier, pallio preciosissimis pellibus subducto amicta, & ingenti fibula connexo, cui addita est aurea lamina, in qua orbiculus iridem visitur, duobus gladijs transfixus. Sicut olim Romanorum Imperatores, Reges Assyriorum, Mauritanorum Seriphij regiam Maiestatem cum Pontificali dignitate coniuxerunt; sic nouus hic rex quoque cœnam celebrans, sacerdotis munus obibat, & panem ipse singulis, Regina vero poculum porrigebat, iisdem quibus Sacramentarij verbis: *Accipite, comedite, annunciate mortem Domini.* (b) Et hoc quidem modo Cœnam ille durante obsidione instituerat, in qua simul (vt etiam apud Belgas & Scotos fit) omnes, circa quatuor millia discubue-

runt. Ait Lutherus, non hanc fuisse exercitati alicuius, sed rudis adhuc cacodæmonis technam; vel si sit exercitatus, certè à Deo casens ita reuinctum fuisse, vt subtilius insidiari non potuerit. Ita Lutherus de pullo sui Magistri, à quo ipsemet fuerat alius artes edoctus Alsteri, & alibi, vt libro primo inspeximus, decebat enim, si tamen in Sathanæ regno decentia vel ordo teneretur, ne discipulus esset supra magistrum. Cautus igitur gloriæ suæ his verbis Lutherus, ne alterius hæretici spiritus suo spiritu gloriosior videretur, pariter de se Cacodæmonem confessus, cū alienum dæmonē suo, in excellentiæ scertamine succumbentem, indacit. Porro inter cœnandum rex idem Anabaptistarum surrexit, & quendam, quem prodicionis tamquam alterum Iudam insimulabat, sua manu decollauit, nescio quem Christum imitatus, nisi forte alium illum, qui antichristus ducitur & ab initio homicida fuit. In illa vero cœremonia seu actione cœnali coronam eximitam capite, multos vero preciosos annulos digitis gestabat, aureo pallio amictus. Mira res! mira puritas Euangelij à Luthero in orbem ex sub scamno reproducti! In quâ multo ampliorem & veriozem antithesin, Luthere, habebas, quam in Christo & Papa Romano, quam in aula Torgauiensi pinxisti. Sed pompam hanc si vis, latius vide apud Lutherum descriptam (c). In omnibus vero scriptis & libris ad hoc se missum ferebat, vt Iesu Christi regnum institueret, & scripturæ mysteria recte interpretaretur. Ad quam doctrinam denunciandam è suorum numero delegit xxviii, qui, velut Pandora illa fabulosa, vna manu salutem, altera maledictionem Mundo ferant; (d) Hos ille secum cœnatos emittit, & quod cuique proficiscendum sic demonstrat, dato cuique præter viaticum numo aureo, quem ijs in locis quæ doctrinam ipsorum non admitterent, relinquere iubentur, testimonium scilicet futuri interitus & exitij sempiterni. Hi quum egressi ad suum quisque locum venissent, horribili voce per oppida passim illud *Pœnitentiam agite*, ingeminabant; seque à Deo & Propheta eius, nouæ Hierosolymæ rege, ad hoc missos dicebant vt Euangelium hæcenus numquam recte

a Vide Hortens. libr. de Anab. fol. 33. c. 1. Bulling. lib. 2. c. 9. p. 50. L. Osiand. lib. 2. cap. 33. cent. ibid. fol. 240. b. Pont. Heuter. lib. 10. fol. 477. & lib. 11. fol. 490. Dorp. & Hortens. ibid. Alber. lib. contra Carlstad. c. Tom. 2. VVitteb. pag. 414. d. Sleid. lib. 10. 1. 232. Boland. lib. 4. hist. Monast. Dan. et Susat. in confes. præd. 1. 1.

recte intellectum interpretarentur, eosque rebaptizarent: vt qualiter regnum cælorum adipisci non possent. Multis iam sæculis vniuersum Mundum à Papa fuisse seductum. Sed & Lutherum dum omnia interpolare velit, omnia corrupisse. (a) Vnus eorum, Knipperdolingus nomine, nihil scilicet nisi sapientiam vt sibi videbatur exhalans, (ego stultitiam dicam aut impietatem) obuijs in os insufflauit, dicens, *Accipite Spiritum Sanctum*. Mira quidem, inquires, res. Sed tamen talis, quam eandem veterem hæreticum Marcum fecisse, Irenæus lib. 1. restatur. Missi isti, noui Apostoli, plerique capite diuersis in locis multati sunt, ac vnus tantum ad regem est reuersus. Idem in Hollandiam postea alios ablegauit, nimirum Iacobum Campeium, & Ioannem Matthiam, quorum opera Anabaptismus ibi valde fuit propagatus, vt & in Frisia, quo Ioannes Galleus missus fuerat. Quocumque illi venerunt, magnæ animorum mutationes ac turbæ exortæ sunt, præsertim Amsterodami, vbi tres de nouis illis Euangelistis, tamquam Spiritu S. correpti, per plateas discurrerunt, primus clamans, *Ciuitas noua est Dei infantium*: secundus, *Pœnitentiam agite, emendate vitam*: tertius, *Maledictio super omnes malos*. (b) Quæ præterea sub nouo huius regis ac Prophetæ regno contigerunt omitto: vt quæ ab Henrico Dorpio, Lamberto Hortensio, Kersebrochio, Bolando, & Arnoldo Messhouio accurare ac prolixè sunt descripta.

VI. Occupato, vt diximus, ab Anabaptistis Monasterio, Germaniæ Principes, vicini præsertim Episcopo Monasteriensi Francisco Waldeccio, ciuibus que exulantibus auxilia decernunt, ac post inauditam fere famem (nam & infantes à parentibus comestos Coruinus scribit) urbem in potestatem redigunt, capto inter alios ipso quoque rege, & augendi supplicij ac terroris cæteris Anabaptistis incutiendi causa per diuersa loca circumducto. (c) Per hanc occasionem, Landgrauij concionatores cum eo sermonem contulerunt ac disputarunt, de regno Christi, de Magistratu, de Iustificatione de Baptismo, de Cæna, de Incarnatione, de Coniugio; eoque illum tandem redegerunt, si Sleidano credimus, vt in plerisque assentiretur, & quidam assentiretur quippe ex eodem ouo Luthero prognatis. Aliàs ex domesticis Monasteriensium historijs constar, peruicacem alienumque à Catholica fide Spiritum retinuisse, nam ad Episcopum adductus & rogatus, qua fretus auctoritate regnum sibi in ciui-

tatem ac populum arrogasset, respondit, se diuinitus ed vocatum, hancque voluntatem vni ex Prophetis suis Deum manifestasse. Merito igitur Coruinus (& ipse Lutheranus æque ac Sleidanus) qui huic disputationi interfuit, Sleidanum imposturæ arguit, scribens eum in plerisque suis erroribus perseuerasse. Sic enim scribit: *Bone Deus, quas nugas ille nobis de regno Christi temporali afferebat, vnus ad hoc testimonijs quibusdam ex Apocalypsi positus. Quanta obstinatione in errore de paruulorum baptismo persistebat! quem à Papa institutum aiebat. Neque ab hoc errore dimoueri potuit. Et quemadmodum pertinacia vltimum est ignorantium refugium; sic ille mille potius mortes subiturum se dicebat, quam ab hac opinione discedere. De Cæna Domini rogatus, confessus est, initio se cum Zuinglio & Zuinglianus sensisse; sed diuinitus postea sibi reuelatum, Lutheri opinionem esse meliorem. Iudam vero Iesu Christi corpus recepisse ac comedisse, aut quemquam impium id recipere, præfracte negabat. (d) Instansibus, Sacramentorum virtutem non à nostris meritis sed verbo Iesu Christi dependere, nihil aliud respondere potuit, quam quum ipsi crederent quod vellent, permitterent sibi quoque credere quod maxime verum videretur. Vnum quemque suo sensu abundare. (e) Credere in Sacramento hoc esse Corpus Christi, at qui non in usum impiorum, sed piorum. Ad humanam Christi naturam quod attinet, eum ex Maria Virgine natum facebatur, sed eo modo quo Sol per vitrum traducet. Vbi vero scriptura testimonijs vitium se sensit: Lutherani, ait, valde caci sunt atque imprudentes, qui si meam velint amplecti sententiam, omnium argumentorum quibus Zuinglius in disputatione de Cæna vitium vim euanescere videbunt. De Polygamia passus est, eam rem esse noui exempli nunc. (f) Quum vero Deus eam in veteri Lege SS. Patriarchis pro peccato non imputarit, se quoque Eleasam pro peccato non imputaturum. Si tamen à magistratu prohibeatur, ei obediendum esse. In eo enim quod magistratus auctoritatem ac potestatem, siue boni siue mali, in dubium reuocasset, errorem suum passus est. (g) hoc quoque vnum caput retractauit, nisi quod de Iustificatione idem fere cum Lutheranis se sentire declarauit, hominem scilicet sola fide iustificari. Reli-*

N

qui
a Sur. in hist. com. an. 34. fol. 235 & seq. Cochl. in Act. pag. 287. Kersebr. histor. Monast. b Hortens. fol. 61. b. 3. Dorp. & Kersebr. hist. Monast. c P. Heut. lib. 1. hist. Belg. p. 491. Sleid. lib. 10. fol. 237. d. cent. 10. Osiand. cap. 31. lib. 2. fol. 235. & seq. d Id. docet Caluinus. c Hortens. fol. 7. & Boland. lib. 3. & 4. f Osiand. cont. 16. cap. 32. lib. 2. fol. 2. 9. g Eder. inquisit. Euang. pag. 52. Bucchinger in Chron. Eccles. fol. 340.

qui enim Anabaptistæ, vt in Oecolampadij disputatione & apud Gallium (a) videre est, docent nec Christi meritis nec Fidei omnia, sed aliquid etiam bonis Operibus tribuendum esse. Maior vero fuit sociorum ipsius Knipperdolingi, & Krechtingi obstinatio, vt qui nec vllum delictum faterentur, & sua ad extremum pertinaciter defenderent.

Quum supplicio constitutus dies venisset (Anno 1536. mense Ianuario.) admonitus Rex vt peccata sua fateretur, seque ad mortem pararet. oblato ad id sacerdotis ministerio, non recusauit. (b) Longum vero cum eo sermonem habuit Ioannes Siberus, à quo Coruinus illa de Regis in erroribus, ac potissimū de baptismo & humana natura Christi, perseuerantia, accepisse se scribit. Sed nec Knipperdolingus, nec Krechtingus vllam admonitionem admittere voluerunt; mirabili nihilominus constantia, vel rabiosa potius contumacia in medijs tormentis, ob Christi amorem se mortem oppetere gloriantes. Sic igitur ignitis forcipibus, quæ ad perpetuam scelerum detestationem vncis & plumbo ad columnas Curie Monasteriensis ciuitatis affixæ visuntur, lacerati atque excarnificati, infelices tandem animas efflarunt (c) ad altissimæ iuxta forum, in quo multoties peccauerant, turris peribolum exaltati & ferreis caueis seu clatris, ternis inclusi, tanquam fera intra caueas computruerunt. Hunc progressum & exitum habuit, Monasterio Westphaliæ submissum à Landgrauio Hassiæ Novum de subscamno & pulvere erutum Euangelium. post cuius experimentum Vrbs eadem altius sapere cepit, facta domicilium insigne reducis in eam Catholicæ religionis. Sed non cum istorum vita, secta quoque extincta fuit, vt quam alij in locis iam altas radices egerat. Rotmannus maximus in ea vrbe hæresis author desperatis rebus, in mediam hostium aciem cum vrbs caperetur incurrens, voluntaria morte supplicium præuenerat alias paria cum Rege supplicia luiturus. Post hæc multi alij quoque e plebe varijs supplicijs absumti sunt, tanta plerorumque peruecacia, vt vix credibile fieret eos qui tam alacriter mortem pro sua fide subibant, tantorum criminū, quæ ipsis imputabantur, reos esse. Sed habent etiā peccatores, cum in profundum venerint, duritiæ, constantiæ simulatricem, vt ille latro, cuius ossa cum frangerentur securi, ad carnificem conuersus vultu erecto, aiebat; parum abest vt ea ratione pedes in idoneos reddas. Lutherus (d) vero apud Principes & iudices publico scripto pro ijs vt pote

filijs suis intercessit, valde hæc miserorum carnificem sibi displicere inquit: quum unicuique qua velit credere liberum esse debeat. Quod si quis non credat qua debet, eum satis superque in sempiternis illis flammis supplicij daturum. Frustra ergo temporales penas infligi. Sic Petillanus quoque apud S. Augustinum dicit: Absit à nobis tanta conscientie obliuio, vt quemquam ad nostram religionem velimus cogere. Et apud eundem Gaudentius itidem hæreticus: Nos, inquit, vt quemquam apud nos retinere nolumus, vt qui didicerimus neminem ad fidem Dei nostri cogendum esse. Consilium hoc Lutheri de Anabaptistis non vexandis sequuti sunt Brusselii in suis Pandectis, Urbanus Regius in Locis communibus, & Brentius in prologo qui ex professo ea de re editis libris asseruerunt, eis vitam non modo non adimendam, sed conscientie quoque libertatem permitendam esse. Atqui non hæc Lutheri mens fuit, quum amici & patroni sui factum, quo is Iudæum artificiosè vt putat, homicidio iniquissimè ad cælum demiserat, tamquam heroicum & vere Christianum laudauit, qui in impijssimos homines Dei & hominum perduelles reos & euidenter conuictos per magistratū iure procedi reprehendit, tantus fuit ille vertumnus. & qui iam ante manus voluit & iussit in sanguine innoxio Papæ & Cardinalium lauare Imperatores & Reges, is ignibus & rotis dignos iubet liberos dimitti. Opudendū Euangelistam: res vero cum Iudæo gesta & à Luthero laudata eo modo perscribitur.

Franciscus à Sickingen, Landtalli toparcha Lutheri, vt Sleidaus ipse testatur, valde studiosus miles, dū per Mœnum fluuiū Francofurti Moguntiam descendit. Iudæum in eadem nauis nactus, de religione disputare cepit. Quum Iudæo verba quædam liberaiora quam vtriusque conditioni conueniret, excidissent, Franciscus, vt erat magnis viribus, hominem medium arreptum de nauis in flumen proturbat, manu tamen suspensum tenens, eum in clamabat vt Iesum Christum pro Deo & seruatore suo agnosceret, ac baptizari se pateretur, nisi aquis vellet suffocari. Iudæus mortem præsentem ob oculos videns, misericordiam implorans, Iesu Christi nomen profitetur, ac baptizari petit. Ibi Franciscus haustam caua manu è flumine aquam ter capti eius inspergit, addita solenni for-

a Lib. 1. fol. 248. b Heuter. lib. 11. fol. 491. c Sleid. lib. 10. fol. 238. Hortens. lib. de Anab. fol. 81. l. 1. Bulling. lib. 2. de orig. Anab. cap. 11. d Luth. Tom. 4. Germ. fol. 319. b.

Formula, *Baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Baptizatum inde extracturum simulans, miserum hominem in imum detrudit & submergit, aieus: *se hominem hodie Deo lucrificasse, & ad calum misisse, qui se euasisset inde, ac spacium colligendi se habuisset, proculdubio olim ad Diabolum reſtāzurus fuisset.* Factum hoc tanquā crudele pleriq; detestati sunt, Lutherus tamen laudauit. Erat enim hic vnus ex ijs qui VVormatiam ipsum deduxerant, & causā eius imprimis fauebat (a). Sed iam ad 11. caput tranſeamus, in quo ordinem & politiam Sathanicā huius Synagogæ, & singulares quosdam Anabaptisticæ Fidei, è Lutherana & Zuingliana doctrina compositos articulos sum descripturus.

DE SYNAGOGA ANABAPTISTARUM, & præcipuis ipsorum fidei articulis.

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

- I. *Anabaptista S. scriptura vtuntur more omnium hæreticorum.*
- II. *Ordo qui in ipsorum catibus & Pastoribus obseruatur*
- III. *Fides Anabaptistarum in plerisque nouorum Evangelicorum fidei est conformis.*
- IV. *Forma quam in Cena sua obseruans.*
- V. *De ipsorum Baptismo & Matrimonijs*
- VI. *Lutheranos & Zuinglianos Anabaptistas solu scripturis vincere non posse.*

I. **O**MNES hæretici pro fundamento suarum opinionum hoc axioma vtuntur, *Nihil credendum necessario aut faciendum esse, quod non sit scripto Dei verbo expressum.* Hoc enim speciosissimo pallio diabolus illusiones suas semper velare consuevit, vt Cyrillus iam suo tempore notauit. Et vero nulla vnquam tam absurda fuit religio, quæ S. Scripturam pro se non allegarit? Certe omnes æquè Noui sæculi istius Euangelistæ nihil nisi scriptum Dei Verbum admittunt. Hoc verbū clamant & tonant, sed plebem incautam illo pulchro prætextu mirifice deludunt, (b) litterarum tantum corticem lambentes, ac suā ipsorum commenta ad id interpretandum afferentes, neglecta interim Ecclesiæ interpretatione, quam illi calumniantur esse hominum erroribus obnoxiorum congeriem

& consequenter eandem non esse Spiritus S. organum, aut Veritatis sedem, sed in doctrina quoque errare posse: Traditiones vero & Cæremonias hominum esse inuenta, primitiua Ecclesiæ incognita. Et hoc vnum quidem axioma pes est & caput totius Anabapticæ religionis. Ac quamuis plerique omnes indocti sint & plusquam Arcadica pecora stupidi, tertio tamē quoque verbo sententiam aliquam è scriptura adspargunt; sic vt nonnulli D. Pauli epistolas aut alios S. Scripturæ libros ad vnguem tenere videantur: è quibus formam sui Baptismi, communionem bonorum, & puritatem suæ Ecclesiæ probare contendunt, more cæterorum hæreticorum. Itaque vaficie istā, qua litteras Sacrarum Scripturarum mirificè laudant & in cælum extollant, sensum verum genuinum à Deo intentum, & Ecclesiæ suæ successiue reuelatum deserunt, eius in locum substituunt sua, quæ ipsi elegerunt sensa & affectus, eo res iam apud ipsos deuenit. Eōn' rem redijisse, vt nullum vlcus tam putidum ac purulentū sit, cui non è S. scriptura emplastrum quærarunt! Vide mihi Lutheranum istum, qui ebrietatem Deo placere è S. scriptura probare voluit, edito Lipsiæ libro cui titulum fecit *Negentenbuch*, & Mansfeldiæ Comitibus dedicauit. (b)

Vt vero Anabaptistæ S. scripturæ libros in manibus, ita nomen Christi in ore frequenter habent; eodem modo quo illi de quibus S. Ignatius dicit, quod licet Christiani non essent, Christi tamen nomen vbique etiam in popina prædicent; aut illi de quibus D. Paulus ad Philippenses 1. capite loquitur. In Lauffensi Colloquio Anabaptista quidam Lutheranus Ministro eum obiurganti quod vix legere S. Biblia peritus, ea interpretati præsumeret, respondit: *ab eodem Deo qui rudem piscatorem S. Petrum erudiuit, mihi reuelata sunt, que spectant ad salutem. Quacumque lego, Spiritu S. interprete intelligo; nec vllus in animo meo scrupulus restat. An falli possim, si textum sequar à Deo nobis traditi Euangelij: Proximo iniuriam non facio, non blasphemus, non iuro, non fero arma; cœnā Domini ad eum modum quo à Christo instituta est celebros; Fidem ante baptismum esse debere credo. Annon hoc est vere Apostolos imitari?* Quam multos homines credulos

N 2 his

a Selnec *histor. Aug. Con. pag. 17. bV. Mysterium Fraudis prædicantica Colon. excusum auctore Hieron. Mulmanno. c Lege Fern. lib. 1. cap. 10. de ebriet. Mashenes. &c. d Vide l. Munch in colloq. Alber. contra Carolstad. Luth. lib. de caleſt. proph.*